

PAVEL

Johannes Hemleben

Pavel byl v prvním století našeho letopočtu nepochybně nejvlivnějším šířitelem křesťanství a současně nejvýznamnějším představitelem a zvěstovatelem křesťanského učení o nesmrtelnosti. První z jeho listů křesťanské obci v Korintě obsahuje známý hymnus na vzkříšení mrtvých (1K 15). Pavel se jednoznačnými slovy přiznává k Ježíši Kristu jako kosmické moci schopné proměnit odumírající v neodumírající, pomíjivé v nepomíjivé, smrtelné v nesmrtelné. Pln naděje hledí proto na naplnění slov: „Smrt je pohlčena, Bůh zvítězil! Kde je, smrti, tvé vítězství? Kde je, smrti, tvá zbraň?“ (1K 15,54-55)

Pro Pavla je onen svět, nebe i peklo daností, která může být právě tak málo zpochybňována jako fyzická skutečnost. Pavel se cítil být obklopen a obestřen mrtvými, zejména mučedníky, kteří byli zabiti pro svou víru ve Zmrtvýchvstalého. Doprovázejí jej na jeho cestách, uvědomuje si spojení s nimi. Takový těsný vztah k nadsmyslovému světu již neudivuje, vždyť za prvotní impuls ke svému jedinečnému působení vděčil právě takovému nadsmyslovému zážitku, jaký jej kdysi s elementární silou uchvátil.

Líčení Pavlova obrácení, jak je na třech místech podává Lukáš ve Skutcích apoštolských, je ve své realističnosti ojedinělé. V 9. kapitole se říká: „Náhle zazářilo kolem něho světlo z nebe ... i padl na zem.“ Toto světlo nebylo „z tohoto světa“, nýbrž přišlo „z nebes“ - to znamená, že to nebylo vezdejší světlo, nýbrž bylo nadsmyslového původu. Mohutnost tohoto jevu byla tak ohromná, že Pavel ztratil půdu pod nohama. Na všech třech místech v textu se uvádí hlas shůry (z onoho světa), jenž mluvil k Saulovi: „Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?“

Se zákonitostí nadsmyslové zkušenosti následuje tedy také zde po

zážitku světla (imaginaci) zážitek tónu (inspirace). Intenzita takového nadmyslového prožívání je charakterizována svým účinkem, který se bezprostředně poté projevilo. Saulovi se sice brzy navrací jeho pozemské, totiž „normální“ vědomí, avšak přirozený zrak mu byl přechodně vzat. „Vstal ze země, otevřel oči, ale nic neviděl. Museli jej vzít za ruce a dovést do Damašku; po tři dny neviděl, nic nejedl a nepil.“ Pavel tedy nebyl u vytržení jen několik okamžiků, nýbrž silou nadmyslového světla ztratil svou smyslovou schopnost vnímání na plné tři dny. Tento proces je sice neobvyklý, avšak na úrovni, na které se odehrál, není vůbec ojedinělý. Dějiny stigmatizovaných obsahují naprosto analogické události. Také věta, kterou líčení této události končí „a nejedl a nepil“, potvrzuje jen sílu šoku, jaký Saul zažil.

Bylo by naprosto nedostatečné mluvit zde o „zázraku“. Nestalo se nic, co by nebylo dostupné lidskému poznání. Jenom ten, kdo o takovéto poznání usiluje, musí být ochoten a schopen rozlišovat úrovně, na nichž dochází ke smyslovým a nadmyslovým dějům. Zážitek Saula-Pavla je v tomto smyslu nadmyslový zážitek, který můžeme označit jako klasický, jímž se totiž radikální pronásledovatel Kristův stal právě tak radikálním Kristovým vyznavačem.

Pavel se po události na silnici do Damašku nejprve uchýlil na poušť, zřejmě proto, aby zpracoval zážitek, který jím hluboce otřásl. Později jako misionář byl až do smrti neustále na cestách. Jeho teologie se nám dochovala v dopisech, které také obsahují jeho myšlenky o říši mrtvých a které psal většinou na základě nějakého podnětu obcím, před časem založeným zpravidla jím samým.

Jak jsme již viděli na vyprávění *O bohatém muži a chudém Lazarovi*, je i v křesťanském životě posmrtný život důsledkem pozemského života.

Pro Pavla přitom rozhodující roli hraje „stávání se křesťanem“ na zemi. Nacházet Krista znamená být účasten na substanci nepomíjivého života. Tak píše Galatským (potomkům přistěhovalých Keltů v Malé Asii): „Neklamte se! Bohu se nikdo nebude posmívat. Co člověk zaseje, to také sklídí“ (list Galatským 6,7). Nadmíru jasný obraz. Setba ve smyslové

oblasti pozemského života vydá sklizeň v říši mrtvých. „Kdo zasévá pro své sobectví, sklídí zánik; kdo však zasévá pro Ducha, sklídí život věčný (nesmrtelnost)“ (tamtéž kap. 6,8). Proto uzavírá své úvahy, či spíše nahlédnutí, výzvou Galatským, aby činili dobro, dokud jim to ještě pozemský život dovoluje. Výhybky pro život po smrti se přehazují na zemi. Po smrti je již pozdě domáhat se nesmrtelnosti.

Je politovánímhodné, že se toto raně křesťanské životní učení v průběhu dějin církve tolik zneužívalo. Nahlédnutí kauzální souvislosti - příčiny v pozemském životě a účinku v posmrtné existenci - vedlo moralizující kazatele k tomu, aby svým posluchačům naháněli strach vyhrožováním pekelnými tresty. Zapomněli, že výhrůžky budí sice úzkost a strach, ale nikdy nemohou podporovat substanci dobra, spíše tak škodit církvi i morálce Západu.

Kdo se nesnaží interpretovat z Pavlových dopisů jen jednotlivá místa, aby zjistil jeho pojetí říše mrtvých, nýbrž se pokouší porozumět „celému Pavlovi“, bude pokaždé odkázán na kardinální bod jeho obrácení, tedy na zážitek vlastního proměnění Saula v Pavla. Událost na silnici do Damašku není uzavřena, nýbrž jej doprovází až do jeho smrti před branami Říma. Odtud se dá vysvětlit a porozumět jeho učení o nesmrtelnosti lidské duše, pouze odtud jeho učení o starém Adamovi, člověku, jenž se v průběhu dějin lidstva stával „přirozeným“ člověkem a novým Adamem, člověkem nově zrozeným v Kristu. Tento nový člověk (nový Adam) se totiž zrodí díky proměně starého člověka (starý Adam). Hledáme-li nějaký výraz pro toto progresivní dění, jsme odkázáni na ústřední slovo bohoslužby, mše: transsubstanciaci neboli proměňování. Nový člověk působí jako shůry, z Ducha, z „nebes“ snášející se šat, zahalující a pronikající pozemské roucho (tělo). „Pokud jsme totiž v tomto stanu, sténáme pod těžkým břemenem, neboť nechceme, aby z nás bylo svlečeno naše pozemské tělo, nýbrž aby přes ně bylo oblečeno nebeské, aby to, co je smrtelné, bylo pohlceno životem.“ (2K 5,4)